

Trobarem a faltar el teu somriure

Jordi Bellapart i Roig

The grapes of wrath (1940) és una extraordinària pel·lícula de John Ford (coneguda a Espanya com *Las uvas de la ira*), basada en la novel·la del mateix nom del compromès escriptor americà John Steinbeck, premi Pulitzer 1940.

La història que ens conta tant la novel·la com la pel·lícula està ambientada en la dècada dels anys trenta, durant la gran depressió americana, i descriu la tragèdia d'una família de petits agricultors d'Oklahoma, expulsats de les seves terres, com milers d'altres, en el seu èxode cap a la recerca de millors condicions de vida a Califòrnia.

Steinbeck (Ford ho recull en el seu film) ressalta els valors de la lluita per la justícia i la dignitat humana, en moments d'injustícia i fort patiment dels més febles i ho personifica bàsicament en el jove protagonista, Tom Joad (Henry Fonda), i la seva mare (Jane Darwell). Al final de la trama, quan Tom, que s'ha enfrontat als provocadors d'aquestes injustícies, veu que la seva vida està en perill i que la seva presència posa en perill la seva família, decideix marxar i, en el moment del comiat, a la nit, quan tothom dorm excepte la seva mare, es produeix un emotiu diàleg entre tots dos:

— Com tindré notícies teves? Podrien matar-te i no me n'assabentaria. Podrien fer-te mal. Com ho sabré?

— Potser sigui tal com deia Casy —un company seu que ha estat assassinat—. L'home no té ànima pròpia, sinó un trosset d'una ànima més gran. L'ànima gran que ens pertany a tots.

— Llavors què?

— Llavors, tant se val. Seré en la foscor. Seré a tots els llocs. Allà on miris. Allà on es lluiti perquè els famèlics puguin menjar, allà jo hi seré. Allà on un policia pegui injustament un home, jo hi seré. Seré en els crits dels homes quan estan furiosos. Seré en el somriure dels nens quan tinguin gana i el sopar estigui llest. I quan la gent pugui menjar el que conrea, i visqui en les cases que construeixin, allà també hi seré jo.

— No ho entenc.

— Ni jo, però és alguna cosa en la qual he estat pensant... Dóna'm la mà. Adéu.

— Adéu, fill meu. Més tard, quan tot això s'oblidi, tornaràs?

— És clar que sí, mare.

— Ja saps que no sóc petonera, però... —s'abracen i es fan un petó.

— Adéu, mare.

— Adéu, estimat —Tom se'n va. Fill meu! —crida la mare.

En Tom desapareix en la foscor mentre sona la música que coneixem com *La vall del riu vermell*.

Aquest any ens ha deixat el meu germà Frederic. Soltadament, sense cap mena d'avís que ens alertés d'un desenllaç tan proper. Els nostres cors, el de la seva dona, els seus fills, tota la família, amics i coneguts es varen omplir de pena, perquè enteníem que aquest fet no era just. No ho era per a en Frederic i no se'l mereixia.

De sobte, ens quedàvem sense marit, sense pare, sense germà, sense amic. Jo em quedava sense el meu company d'infància i adolescència. Aquell amb qui havia compartit pare i mare i amb el qual havia passat els dies més feliços i innocents de les nostres vides.

En Frederic, el dia d'anar a esperar els Reis, el 5 de gener d'aquest any, un mes abans de morir.
(foto arxiu familiar)

Ja de gran, un dia en Frederic em va dir: “Jo no podré oblidar mai que em vas salvar la vida.” No vaig entendre el que volia dir. “Si, home. El dia que vaig caure a la branca.”

Aleshores vaig recordar aquell diumenge de Pentecosta, quan jo tenia vuit anys i en Frederic cinc. Per dinar, la mare havia fet una coca de postres i, en acabar, en Frederic i jo vàrem agafar-ne un tros i, com solfem fer, vàrem sortir corrent cap a fora a jugar.

Vivíem a l'horta d'en Manel. Al costat de l'horta passava un regadiu conegut com la branca d'en Mundet, que per aquella època primavereca portava un considerable bram d'aigua, de més d'un metre d'alçada. Hi havia una passera feta d'un tauló de fusta de no més de trenta centímetres d'amplada per passar d'un costat a l'altre de rec. Jo la vaig passar corrent i vaig esperar el meu germà. Per sort, no vaig fer el que altres vegades havia fet: anar-me a amagar. Així vaig poder veure quan en Frederic, al damunt de la passera, al mig del rec, va posar el peu malament i va caure a l'aigua, que se'l va emportar branca avall. Espantat, corrent tant com vaig poder, vaig anar cap a casa cridant: “Pare, corre, que en Frederic ha caigut a la branca!” El meu pare va sortir com un llampec i tal com venia es va tirar a l'aigua. A uns cinquanta metres només es veia un davantalet que portava el meu germà que sortia de l'aigua, aturat per uns matolls a la vora del rec. El pare el va agafar i, aixecant-lo de l'aigua, el va portar fins a la vora. La mare plorava desesperadament. Al sortir de l'aigua, el pare va posar en Frederic boca avall i li va donar un cop a l'esquena. En Frederic va fer un sanglot i va escopir un tros gran de coca que tenia a la boca i que havia impedit que s'empassés aigua. Va fer uns quans estossecs i va obrir els ulls. Aquella tarda de diumenge era el dia que els nens i les nenes de Torroella feien la primera comunió; la vaig passar a casa de la meva àvia, al carrer de l'Església, arraulit, espantat, sense dir res, assegut en una cadira

de balca a la vora del foc. La coca, no jo, li havia salvat la vida. Però el meu germà era així. Segons ell, jo l'havia salvat i m'ho deia com una forma d'expressar la seva estima.

El dia que ens vàrem acomiadar d'en Frederic a l'església parroquial de Sant Genís vàrem poder escoltar música. En Frederic, de jove, n'havia estudiat i tocava bé el violí. Acompanyar el seu comiat amb música enteníem que era una manera de fer-li un reconeixement. Vàrem escoltar, entre d'altres, la música que coneixem com *La vall del riu vermell*. És la música que se sent també quan en Tom s'acomia de la seva mare a la pel·lícula *Las uvas de la ira*, perquè en Frederic, com en Tom, el trobarem, sense veure'l ni entendre-ho, en molts llocs. Ara descansa al peu dels olivars del Montgrí i a poc a poc, com diu el poeta, "serà un gest, un mot, un gust, una mirada que fluirà sense dir-ho ni pensar-ho"¹. El trobarem en una llàgrima de la seva esposa Montse quan se senti sola, en el somriure de la seva néta Júlia quan estigui contenta. En el treball i l'esforç dels seus fills, en Carles i en Marc, per portar la família endavant juntament amb la Núria. En el treball dels seus companys de feina quan construeixin una porta, un armari, una finestra i inconscientment segueixin els consells del seu mestre Frederic. Allà on hi hagi algú que suporti qualsevol mena de patiment, allà també hi serà. No ho entenem, direm, però això és el que sentirem.

En Frederic i en Jordi a l'escola (foto arxiu familiar)

Durant aquests dies de Festa Major, al dinar familiar de Sant Genís hi notarem un buit.

També en els actes festius: al ball de gegants a la plaça, als concerts de tarda als jardins John Lennon, als "cavallitos", acompanyant la petita Júlia, a

les sardanes, al sopar popular. A en Frederic li agradava molt la festa i no l'hi veurem. Però, sense entendre-ho, sentirem la seva presència, perquè estarà formant part d'aquesta ànima més gran de la qual ens parlava Tom a la pel·lícula. Una ànima que ens pertany a tots i tots la sentim. I repetirem: no ho entenc. I potser mirant al cel, exclamarem: "Malgrat la teva curta vida, Déu n'hi do les coses que ens has deixat, Frederic." I a la música, el renou i l'alegria d'aquesta Festa Major de Sant Genís hi percebrem la deixa d'una empremta, la d'un home bo. I, com diu la cançó: "[...]el record de la vall on vas viure, no l'esborra la pols del camí".

Nota:

¹ Miquel Martí i Pol